ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Մեր աշխատակից Րաֆֆին շուտով կը վերջացնէ իր պատմական նոր վէպը «ԴԱՒԻԹ ԲԷԿ» անունով, որի բովանդակութիւնը առնված է Սիւնեաց աշխարհի 1722 թւի հերոսի՝ Դաւիթ բէկի կեանքից և նրա ժամանակակից հայ մէլիքների գործունէութիւնից։ Այս աշխատութիւնը, որ խիստ պայծառ լոյս է ձգում մեզանից մէկ ու կէս դար առաջվայ Հայաստանի թշուառ դրութեան և հայ իշխանների դեռ չը հանգած քաղաքական նշանակութեան վրա, կը սկսվի տպվել «Մշակի» մէջ դեկտեմբեր ամսում։

—

ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻՑ մեզ գրում են, որ տեղային գլխաւոր պ. Առաքել Սիմոն Աղայեանցը, վեր առնելով քաղաքի հասարակութեանը պատկանող գումարից 8000 րուբլի, ձեռնարկել է հիմնել Նոր-Բայազէտում մի հեռագրատուն, մի դեղատուն և ուղղափառների համար մի եկեղեցի։ Նոյն պարոնը դիտաւորութիւն ունի վեր առնել բանկից քաղաքի հասարակութեանը պատկանող փողերի մնացածը մի զինուորանոց կառուցանելու համար, որպէս զի կառավարութիւնը ստիպված չը լինի վարձել զինուորների համար առանձին բնակարան։ Այս ծառայութիւնների համար պ. գլխաւորը յոյս ունի ստանալ պատուանշաններ։ Բայց որքան գովելի լինէին նրա ծառայութիւնները, այսու ամենայնիւ, աւելի նպատակայարմար կը լինէր, որ այդ գումարները գործ դրվէին հասարակութեան ամենաանհրաժեշտ հիմնարկութիւնների վրա, որովհետև կառավարութիւնը կարօտութիւն չունի Նոր-Բայազէտի աղքատ հայ հասարակութեանը, որ նրա համար եկեղեցի կամ զինուորանոց շինէին, քանի որ իրանք մի օրինաւոր դպրոց չունեն և իրանց եկեղեցիները ամենաթշուառ դրութեան մէջ են։

—

Այս օրերումս ԹԻՖԼԻՍԻ մէջ մսի ճիշտ արժողութիւնը որոշելու համար քաղաքային վարչութիւնից նշանակված անձանց ներկայութեամբ մի փորձ կատարվեցաւ։ Սրա համար մորթել տուեցին երկու եզներ, որոնցից գոյացաւ 24 պուդ միս։ Մսավաճառների խօսքով եզները գնված են եղել 87 րուբլով։ Հաշւելով եզներից գոյացած մսի քանակութիւնը, յայտնվեցաւ որ մսավաճառները կարող են այդ երկու եզներից ստանալ 91 րուբլ, որ իսկապէս մի աննշան աշխատանք է, աչքի առջև առնելով եզների մորթելու և մսի տեղափոխելու ծախսը, գործակատարների ռոճիկը և այլն։ Իհարկէ հետևանք այս փորձից կարելի է սպասել, որ քաղաքային վարչութիւնը կաւելացնի մսի գնահատութեան (տակսայի) չափը։ Բայց կարելի է արդեօք այդ փորձով առաջնորդվել, կարելի է միթէ հաւատալ, որ այդ երկու եզները գնված են եղել 87 րուբլով։

—

ԹԻՖԼԻՍԻ մի հայ քահանայ երկար ժամանակ աշխատելիս է լինում գրաւել մի այրի կնոջ և նրա սիրեկան դառնալ։ Կնոջ եղբայրները, իմանալով տէր-հօր դիտաւորութիւնները, առաջարկում են իրանց քրոջը, որ ժամանակ նշանակէ քահանային իր տանը։ Նշանակված ժամանակ, երբ տէր-հայրը մտնում է այրի կնոջ սենեակը և կամենում է գրկել ու համբուրել նրան, կնոջ եղբայրները յարձակվում են տէր-հօր վրա և գագանակով լաւ ծեծում են նրան։

—

Նոյեմբերի 23-ին հրատարակվեցաւ Թիֆլիսում «Фаланга» ռուս ծաղրական շաբաթաթերթի առաջին համարը։

—

Այս տարի «Մշակի» բաժանորդագրութիւնը վաղ է սկսվել և առժամանակ շատ լաւ է գնում։

—

Նոյեմբերի 21-ին բացվեցաւ Թիֆլիսի Կուկիա ասված թաղի մէջ (Սիմէօնովսկայա փողոց, Ախվերդովի տանը) մանկաւոր բժշկարան։ Ներկայ էին տեղական վարչութեան մեծաւորները և բազմաթիւ հասարակութիւն։ Բնակարանը օրհնեց ռուսադաւան և հայ-լուսաւորչական հոգևորականութիւնը, յետոյ բժշկարանի դիրէկտոր պ. Պավլովսկի մի կարճառօտ ճառի մէջ յիշեց բժշկարանի հիմնելու պատմութիւնը, ասելով, որ հիմնարկութեան ինիցիատիվ առողը բժիշկ Նաւասարդեանցն է և բացատրեց հանդիսականներին բժշկարանի կանոնադրութիւնը, որ հաստատված է Նորին Բարձրութեան փոխարքայի թոյլտուութեամբ, նոյնպէս և այդ հիմնարկութեան նպատակը։ Բժշկարանի բնակարանը շատ գեղեցիկ և յարմար է, բաղկացած է ութ ընդարձակ դահլիճներից, ունի արդէն կահ-կարասիներ, անկողիններ և բժշկական զանազան մեքենաներ ու գործիքներ։ Բժշկարանի հիմնադիրներն են՝ Նաւասարդեանց, Պավլովսկի, Ուշակով, Բուդկովսկի և Շախ-Ազիզ։ Աջողութիւն ենք ցանկանում այդ օգտաւէտ հիմնարկութեանը և շնորհաւորում ենք Կուկիայի թաղը, որ կունենայ այդ տեսակ գեղեցիկ բժշկարան։

—

Թիֆլիսի հայ-կաթօլիկ եկեղեցում նոյեմբերի 21-ին Արզրումի հայ-կաթօլիկների եպիսկոպոս սրբազան Ջաքարեան հանդիսաւոր պատարագ է մատուցել։ Ամբողջ պատարագը և երգեցողութիւնը հայերէն լեզուով էին։ Եկեղեցին լի էր բազմութեամբ, որի թւում և շատերը հայ-լուսաւորչականներից։ Սրբազանը մի յարմարաւոր քարոզ տուեց, որի մէջ յիշեց, թէ Թիւրքիայի և Անդրկովկասի քրիստոնեաները բաժանված էին միմեանցից, բայց այժմ նրանց յարաբերութիւնները և դէպի միմեանց ունեցած սէրը աւելի սերտ կը լինեն, քանի որ Թիւրքաց Հայաստանի մի մասը միացած է Անդրկովկասին և կը վայելէ այսուհետև ռուսաց տիրապետութեան բոլոր բարերարութիւնները հաւասարապէս Անդրկովկասի միւս նահանգներին։

—

ՀԻՆ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են, թէ Պարսկաստանի Խոյ քաղաքից մի հայ կին փախչելով, անցնում է ռուսաց սահմանը և գալիս է Երասխի ափի մօտ գտնվող Հին-Ջուղայ կոչված գիւղը։ Այդ կինը իր հայրենիքում, յայտնի չէ ինչ հանգամանքներից ստիպված, ամուսնացած է եղել մի մահմեդականի հետ և որի ձեռքից փախել է նա։ Հին-Ջուղայում նա ծանօթանում է սահմանագլխի մաքսատան մէջ ծառայող մի ռուս ֆէլդշերի հետ, որը ցանկութիւն է յայտնում պսակվել նրա հետ։ Եւ Նաբըմջայ գիւղի հայոց Վրթանէս քահանան, բաւական պսակագրամ ստանալով, կատարում է հայ կնոջ պսակի խորհուրդը ռուս ֆէլդշերի հետ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹՐԴԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆ

—

,,Голосъ'' լրագրի մէջ կարդում ենք հետևեալ առաջնորդող յօդուածը։

Եթէ ճշմարիտ է երէկվայ մեր ստացած լուրը ռուսաց հիւպատոսի Թաւրիզից դուրս գալու և Պարսկաստանի սահմանների վրա եղած ռուսաց զօրքերի ուժեղացնելու մասին, ուրեմն հազիւ թէ կարելի է հաւատալ անգլիական լրագիրների հաղորդած այն լուրերին, իբր թէ պարսկական զօրքերի յաղթութիւնները քիւրդերի դէմ, Ուրմիայի և միւս կէտերի մօտ վճռողականապէս ձնշել են քիւրդական ապստամբութիւնը։ Աւելի հաւանական է, որ պարսից զօրքերի յաղթութիւնները աննշան են եղել, որովհետև քիւրդերի դէմ ուղարկած պարսկական զօրքերի նոյն իսկ թիւն էլ փոքր է։ Պարսկական երեք զօրաբաժինները կազմված էին ընդամենը 9000 զինուորներից, մինչդեռ զինուորված քիւրդ ամբոխի թիւը 15,000 մարդուց աւելի են հաշւում։ Պարսկական զօրքերի լաւ կամ վատ յատկութիւնների մասին դեռ ևս ոչինչ չէ կարելի ասել, չը նայելով, որ նրանք զինուորական արհեստը սովորում էին աւստրիական օֆիցերներից։ Այդ օֆիցերներից չորսին Շահը ուղարկեց պատերազմ պարսկական զօրքերի հետ, բայց նրանք բողոքեցին այդ կարգադրութեան դէմ, որովհետև պատերազմին մասնակցելը չէր որոշված նրանց պայմաններով։ Այդ օֆիցերները պահանջեցին, որ իրանց ռոճիկը կրկնապատկվի և 15,000 ֆրանկ միաժամանակ տրվի, եթէ նրանք վիրաւորվեն պատերազմի ժամանակ։

Այսպէս թէ այնպէս Թիֆլիսի մէջ ըստացված տեղեկութիւնների համեմատ պարսկական զօրքերի ոչ թիւը և ոչ էլ պատերազմական լաւ յատկութիւնները երաշխաւոր չեն, որ նրանք վերականգնեն հանգստութիւնը այն երկիրների մէջ, որոնց վրա մինչև այժմ բռնանում են քիւրդերը, որոնք Ուրմիայի մօտ յաղթվելուց յետոյ նոր մարդիկ հաւաքեցին և շարունակ քանդում և կողոպտում են Լազիստանը, իրանց անցկացած տեղերը աւերակներ թողնելով։ Ակներև է, որ մենք անտարբերութեամբ չենք կարող նայել, թէ ինչպէս տարածվում է վայրենի քիւրդերի ապստամբութիւնը կովկասեան մեր սահմանների մօտ հետևեալ երկու պատճառներով։ Առաջինը՝ քիւրդերի ապստամբութիւնը և պարսից կառավարութեան գործադրած միջոցները այդ ապստամբութիւնը ճնշելու համար ապացուցանում են Պարսկաստանի մինչ այն աստիճան թուլութիւնը, որ այդ կարող է ստիպել Ռուսաստանին գոնեա կողմնակի կերպով մասնակցել քիւրդ—պարսկական անկարգութիւններին, որ բոլորովին ցանկալի չէ Ռուսաստանի համար։ Երկրորդ՝ մեզ համար չափազանց հետաքրքիր է իմանալ քիւրդական ապստամբութեան իսկական պատճառները և նպատակը, որովհետև այդ հարցը շօշափում է մեր յարաբերութիւնները Պարսկաստանի հետ։ Եթէ կարդարանան այն ենթադրութիւնները, որ շիա պարսիկների դէմ ուղղված ապստամբութիւնը գաղտնի յարաբերութիւններ ունի Կ. Պօլսի հետ և որ Հենրի Մարտինի թանգագին հրացանները, որոնց գնելու համար քիւրդերը միջոցներ չունեն, նոյնպէս Կ. Պօլսից են ստացվում, այս դէպքում ապագայ դըժուարութիւնների առաջն առնելու համար ռուսները պէտք է եռանդով մասնակցեն գործին և խեղդեն սկսված ինտրիգը, քանի որ նա մեծ չափեր չէ ստացել։ Մենք համոզված ենք, որ նոյն իսկ այս տեսակէտից է նայում քիւրդական ապստամբութեան վրա կովկասեան փոխարքայութիւնը, որը անկասկած հեշտութեամբ կորոշի, թէ ինչպիսի դիրք պէտք է բռնեն ռուսները Պարսկաստանի, Թիւրքիայի և քրդական ապստամբութեան վերաբերութեամբ մեր սահմանները պաշտպանելու համար։

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Թէհրան, 3 Նոյեմբերի

«Մշակի» № 181-ի մէջ մի անհեթեթ լուր տեսայ Թէհրանից հաղորդված, որ ինքնին ապացուցանում էր, թէ ինչ ուղեղի և երևակայութեան տէր մէկը հաղորդած է այդ լուրը։ Դա ասում էր, թէ պարսից նախկին զինուորական և արտաքին գործոց նախարարը պաշտօնանկ եղած է տէրութեան գանձատունէն այնքան դրամ պակասած լինելու համար։ Ես ուշադրութիւն չէի դարձնի այդ գրպարտութեանը, եթէ յիշեալ լուրը աւելի խիստ բառերով կրկնված չը լինէր և «Մասիսի» մէջ, որից հետևեցնելու է, որ այդ լուրերը մի և նոյն աղբիւրից են—ծնունդ մի խանգարեալ ուղեղի, և ինչ չարամիտ գիտմամբ, չը գիտեմ—ի՞նչ առընչակցութիւն կարող է ունենալ զինուորական նախարարը գանձատան հետ. միթէ գանձատունը ևս նորա ձեռքն էր։

Գալով մեծ վէզիրի անկման պատճառին, ստոյգը միայն այն է, որ Շահի հրովարտակը նորա պաշտօնանկութեան մասին, որ հրատարակված էր «Իրան» պաշտօնական լրագրում, այսպէս էր խօսում. «Մենք քաղաքական պաշտօնեանց համեմատ, առժամանակեայ կերպով հրաժարեցուցինք զինուորական և արտաքին գործոց նախարարին, և այլն... և յանձնեցինք նորան Ղազվինու կուսակալութիւնը»։ Նա մի ժամանակ Ղազվին կեցաւ, ապա Գիլանի կառավարիչ կարգվեցաւ, և այժմ ուղարկվեցաւ կրկին նորան զինուորական նախարարութեան հրովարտակը, որ Ատրպատականի գործերը կարգադրելուց յետոյ, վերադառնայ Թէհրան նոյն նախարարութեան վերակոչվելու։ Զրոյցներ կը պտտեն նաև, թէև ոչ վստահելի, թէ առաջին նախարարութեան պիտի վերակոչվի. զոր կը փափաքէր նախապէս, առանց սակայն այդպէս անուանվելու։

Փակագծի մէջ ես մի քանի խօսքեր։

Սըփէհսալարն կարող է համարվել պարսից տէրութեան մէջ միակ հանճարեղ պետական անձ. Նա բարձրացած է ցած դասակարգից, և առաջին պաշտօնը եղած է հիւպատոսութիւն։ Որպէս առհասարակ ցած դասակարգից առաջ եկած պետական անձերը, նա մեծ տաղանդ ունի։ Եթէ Պարսկաստանի մէջ արագ յառաջադիմութիւններ չեն լինում, այդ նորա յանցանքը չէ, այժմեան եղածներով նորան պարտական ենք։ Այդ պատճառների համար էր, որ նորա պաշտօնանկութիւնը բոլոր լուսաւորեալ դասի մէջ նկատվում էր իբրև մի քայլ Պարսկաստանի կողմից դէպի յետադիմութիւն։

Ասենք նաև ի միջի այլոց, թէ Թէհրանի հայերը Շահից յանձնված էին Սըփէհսալարին, այն համակրութեան համար, որ նա ունի դէպի Պարսկաստանի այլադաւան հասարակութիւնքը, և որին նաև յանձնուած են հրէայք, գեաբրերը և այլն։ Հայերը միշտ գոհ են եղել և երախտապարտ դէպի նրա զօրեղ պաշտպանութիւնը, որ նա միշտ արած է մեզ, որոյ շնորհիւ Թէհրանի դպրոցի համար յատկացված է 200 թուման օժանդակութիւն մշտապէս, և որոյ շնորհիւ այնքան լաւ ընդունելութիւն գտան Շահի մօտ Ջուղայեցի հայ կուսանք, և յաջողեցան տարեկան 100 թուման նպաստ ստանալ մենաստանի համար իւրաքանչիւր տարի։

Քիւրդերի ապստամբութիւնը թւում թէ մասամբ զսպված է. այստեղ ամեն օր խօսում են նոցա բարբարոսութեանց վրա, որոնք նոքա գործած են և դեռ գործում են։ Քիւրդերը այժմ քաշված են Ուրմիոյ կողմը, և Սօվուկ-Բուլակը ու Միանդաբը բաց թողել են, ուր պարսիկ զօրքեր կան։ Տեսնենք, թէ ինչպէս պիտի վերջանայ այս ապստամբութեան դրաման։ Բայց թէ ինչ քաղաքականութիւն պիտի բռնէ պարսից տէրութիւնը նկատմամբ օսմանցւոց,—այդ է կարևոր խնդիրը։ Պարսկաստանը պիտի գոհանայ արդեօք միայն քրդերին իր սահմանէն վանելով, որով ոչինչ արած կը լինի կրկին ապագայ ապստամբութեան հաւանականութեան դէմ։

Տաճատ Մասեհեանց

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 21 նոյեմբերի։ Այսօր առաւօտեան տասն ժամին Թագաւոր Կայսրը աջողութեամբ վերադարձաւ Պետերբուրգ։ Ժողովրդեան ահագին խումբերը ողջունում էին Կայսրին ոգևորված „Ուրաով։“ Վերադարձան կոմս Լօրիս-Մելիքօվ և Պօսիետ։

ԿԱՏԱՐՐՕ, 21 նոյեմբերի։ Սէյմուր այսօր յայտնեց բոլոր նաւատորմների հրամանատարներին միացեալ նաւատորմի արձակելու մասին։ Անգլիական նաւատորմը էգուց Մալտա կուղևորվի, իսկ ֆրանսիականը Տուլօն։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 21 նոյեմբերի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 95 ր. 37 կ., երկրորդ 92 ր. 37 կ., երրորդ 93 ր. 25 կ., չորրորդ 93 ր. 5, ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 220 ր. 75 կ., երկրորդ 213 ր., արևելեան առաջին 90 ր. 62 կ., երկրորդ 90 ր. 50 կ., երրորդ 90 ր. 50 կ., ոսկի 8 ր. 15 կ.։ Ռուսաց 1 րուբլ Լօնդօնի վրա արժէ 24,69 պէնս, ռուսաց 100 րուբլ Համբուրգի վրա 209 մարկ 75 պֆ., Փարիզի վրա 259 ֆրանկ ֆր. 50 սանտիմ։ Բօրսայի տրամադրութիւնը ամուր է։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 22 նոյեմբերի։ Տպագրական օրէնքները վերաքննող մասնաժողովի անդամ նշանակվեցաւ արդարութեան մինիստրի օգնական Ֆրիշ։

ՌԱԳՈՒԶԱ, 22 նոյեմբերի։ Նաւատորմները հեռանում են. ռուսաց նաւատորմը՝ Պիրէյ, իտալականը՝ Բրինդիզի, գերմանականը՝ Տրիէստ։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 22 նոյեմբերի։ ,,Голосъ'' լրագրին հեռագրում են Վլադիվաստօկից, որ ծովապետ Լեսօվսկի կորցրեց իր աչքը։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ 23 նոյեմբերի։ Նոյեմբերի 23-ին Բարձրագոյն հրամայված է 1881 թւի յունվարի 1-ից ոչնչացնել աղի ակցիզը և դրա համեմատ փոքրացնել արտասահմանից եկող աղի մաքսային տուրքերը։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ